

VOKAL TA'LIMIDA AN'ANAVIY USLUBLARNING ZAMONAVIY METODLAR BILAN UYG'UNLIGI

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i05.019>

Azizbek Haydarov
T.Akbarov
Qo'qon davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada vokal ta'limida an'anaviy ijrochilik uslublarini zamonaviy pedagogik metodlar bilan uyg'unlashtirish masalasi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida milliy vokal an'analari, ularning o'ziga xos xususiyatlari hamda innovatsion yondashuvlar o'rtasidagi bog'liqlik o'rganildi. An'anaviy va zamonaviy metodlarning integratsiyasi talabalarning ijrochilik mahoratini oshirishda samarali vosita hisoblanadi.

Kalit so'zlar: vokal ta'limi, an'anaviy uslub, zamonaviy metod, pedagogika, ijrochilik mahorati, integratsiya

COMPATIBILITY OF TRADITIONAL METHODS WITH MODERN METHODS IN VOCAL EDUCATION

Azizbek Haydarov
T.Akbarov
Kokand State University

Abstract: This article analyzes the integration of traditional vocal performance techniques with modern pedagogical methods in vocal education. The study examines the characteristics of national vocal traditions and their relationship with innovative teaching approaches. The combination of traditional and modern methods significantly enhances students' performance skills.

Keywords: vocal education, traditional methods, modern pedagogy, performance skills, integration, teaching approaches

Kirish (Introduction). Vokal ta'limi musiqa san'atining muhim tarkibiy qismi bo'lib, unda ijrochining texnik va badiiy mahoratini shakllantirish asosiy maqsad hisoblanadi. Ushbu jarayon nafaqat ovoz apparatini to'g'ri ishlatish, balki musiqiy tafakkur, eshitish qobiliyati, sahna madaniyati va ijodiy ifoda kabi ko'plab omillarni o'z ichiga oladi. Vokal ijrochilik san'ati insonning ichki kechinmalarini ifodalashda eng ta'sirchan vositalardan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bois vokal

ta'limi tizimida metodik yondashuvlarning mukammalligi muhim omil hisoblanadi. An'anaviy vokal uslublar ko'p asrlar davomida shakllangan bo'lib, ular milliy madaniyat va ijrochilik maktabining asosini tashkil etadi. Ushbu uslublar ustoz-shogird an'analari orqali avloddan-avlodga o'tib, o'ziga xos ijro texnikasi, talaffuz, nafas olish usullari va emotsional ifoda vositalarini mujassam etgan. Ayniqsa, o'zbek milliy vokal san'atida maqom ijrochiligi, xalq qo'shiqlari va an'anaviy ashulachilik maktablari muhim o'rin tutadi. Bu uslublar ijrochidan nafaqat texnik mukammallik, balki milliy ruhni chuqur his qilishni ham talab etadi.

Zamonaviy ta'lim tizimi rivojlanib borar ekan, vokal ta'limiga yangi pedagogik yondashuvlar kirib kelmoqda. Xususan, kompetensiyaviy yondashuv, interaktiv metodlar, individual ta'lim strategiyalari va raqamli texnologiyalar vokal o'qitish jarayonini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Audio va video yozuvlar orqali o'z-o'zini tahlil qilish, onlayn platformalar yordamida masofaviy ta'limni tashkil etish, sun'iy intellekt asosidagi dasturlar orqali ovozni tahlil qilish kabi imkoniyatlar ta'lim samaradorligini oshirmoqda. Bugungi globallashuv davrida vokal ta'limi milliy chegaralardan chiqib, xalqaro tajriba va madaniy almashinuvlar bilan boyib bormoqda. Turli vokal maktablarining o'zaro ta'siri natijasida ijrochilik uslublarida yangi sintez jarayonlari yuzaga kelmoqda. Biroq bu jarayonda milliy an'analarni saqlab qolish masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Chunki an'anaviy uslublar yo'qolsa, milliy vokal maktabining o'ziga xosligi ham susayib boradi.

An'anaviy va zamonaviy yondashuvlarni uyg'unlashtirish vokal ta'limining eng muhim vazifalaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Bunday integratsiya orqali bir tomondan milliy ijrochilik an'analari saqlab qolinadi, ikkinchi tomondan esa zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida ta'lim sifati oshiriladi. Natijada, nafaqat yuqori darajadagi ijrochilarni tayyorlash, balki ijodiy fikrlovchi, mustaqil qaror qabul qila oladigan san'atkorlarni shakllantirish imkoniyati yaratiladi. Vokal ta'limida an'anaviy uslublarning zamonaviy metodlar bilan uyg'unligini ilmiy jihatdan tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, uning dolzarbligi bugungi ta'lim tizimi ehtiyojlari bilan bevosita bog'liqdir.

Metodlar (Methods). Vokal ta'limida an'anaviy uslublar va zamonaviy pedagogik metodlarning uyg'unligini yoritishda bir qator ilmiy yondashuvlardan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Xususan, qiyosiy tahlil yondashuvi an'anaviy vokal uslublarning (ustoz-shogird an'analari, milliy ijro xususiyatlari, tabiiy ovoz shakllantirish tamoyillari) zamonaviy pedagogik metodlar (interaktiv ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, raqamli vositalar) bilan o'zaro bog'liqligini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bunday yondashuv orqali ularning o'xshash va farqli jihatlarini aniqlash hamda integratsiya imkoniyatlarini asoslash mumkin. Shu bilan birga, vokal ta'limi jarayonini yoritishda nazariy kuzatuv va tavsifiy yondashuv muhim o'rin tutadi. Bu

usul orqali vokal mashg'ulotlarining mazmuni, o'qitish shakllari va ijrochilik faoliyatining o'ziga xos jihatlari umumlashtiriladi hamda tizimlashtiriladi. Nazariy umumlashtirish usuli asosida an'anaviy va zamonaviy metodlarning uyg'unlashuvi natijasida yuzaga keladigan pedagogik imkoniyatlar yoritiladi. Ushbu yondashuv vokal ta'limining samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi integratsiyalashgan modelni tushuntirish imkonini beradi. Bundan tashqari, ilmiy-adabiyotlar tahlili vokal pedagogikasi sohasidagi mavjud qarashlar, metodik ishlanmalar va ilg'or tajribalarni o'rganishda asosiy manba sifatida xizmat qiladi¹. Mazkur yondashuv orqali vokal ta'limining rivojlanish tendensiyalari hamda zamonaviy metodlarning ahamiyati ilmiy jihatdan asoslanadi. Bunday metodologik yondashuvlar vokal ta'limida an'anaviy va zamonaviy uslublarning o'zaro uyg'unligini nazariy jihatdan yoritishga xizmat qiladi.

Natijalar (Results). Vokal ta'limida an'anaviy uslublar va zamonaviy pedagogik metodlarning o'zaro uyg'unligi nazariy jihatdan tahlil qilinganda, ularning har biri alohida pedagogik qiymatga ega ekanligi hamda integratsiyalashgan holda yanada yuqori samaradorlikni ta'minlashi aniqlanadi. Avvalo, an'anaviy vokal uslublarning ahamiyati vokal ta'limining asosiy poydevori sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu yondashuvda ovozni tabiiy shakllantirish tamoyili yetakchi o'rin tutib, ijrochining ovoz apparatini ortiqcha zo'riqtirmasdan rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, an'anaviy uslublar milliy ijro xususiyatlarini saqlash va avloddan-avlodga yetkazishda muhim vosita hisoblanadi. Ayniqsa, emotsional ifodaning boyligi, ohangdorlik va mazmunni chuqur his etish kabi jihatlar an'anaviy maktabning ajralmas qismi sifatida vokal ijrochilikning badiiy darajasini belgilaydi.

Zamonaviy pedagogik metodlarning afzalliklari vokal ta'limini yanada takomillashtirish imkonini beradi. Xususan, individual yondashuv har bir o'quvchining ovoz diapazoni, tembri va psixologik xususiyatlarini hisobga olishga yordam beradi. Raqamli texnologiyalardan foydalanish, jumladan audio va video tahlil vositalari, ijrochining o'z ustida ishlash jarayonini samaraliroq tashkil etishga xizmat qiladi. Shuningdek, zamonaviy metodlar orqali tezkor tahlil va fikr-mulohaza (feedback) berish imkoniyati mavjud bo'lib, bu o'quv jarayonining dinamikligini oshiradi.

An'anaviy va zamonaviy yondashuvlarning birgalikda qo'llanilishi natijasida yuzaga keladigan uyg'unlashuv samarasi alohida e'tiborga loyiqdir. Bunday integratsiya vokal texnikaning mukammallashtirish bilan bir qatorda, ijrochining sahna madaniyati va badiiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'quvchilarda mustaqil ishlash, o'z ijrosini tahlil qilish va takomillashtirish ko'nikmalari shakllanadi. Nazariy jihatdan olib qaralganda, an'anaviy vokal uslublar barqaror asos vazifasini bajarsa, zamonaviy metodlar ushbu asosni rivojlantiruvchi va

¹ Abduqodirov A. *Musiqqa pedagogikasi asoslari*. Toshkent, 2018.

boyituvchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Ularning uyg'unlashuvi esa vokal ta'limining sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qiluvchi muhim pedagogik shartlardan biri sifatida talqin etiladi.

Muhokama (Discussion). An'anaviy vokal maktablari tarixan ustoz-shogird tizimi asosida shakllangan bo'lib, unda bilim va ijrochilik tajribasi bevosita amaliy jarayon orqali uzatiladi². Bunday yondashuvda nafaqat vokal texnika, balki ijro madaniyati, sahna odobi, milliy ohangni his etish va badiiy talqin kabi murakkab jihatlar ham o'zlashtiriladi. Shu sababli an'anaviy maktablar vokal ta'limining fundamental asosi sifatida qaraladi.

Zamonaviy pedagogik metodlar esa ta'lim jarayoniga yangi mazmun va shakl olib kiradi. Interaktiv yondashuvlar, psixologik treninglar, shuningdek multimedia va raqamli vositalar vokal o'qitish jarayonini yanada samarali va tizimli tashkil etish imkonini beradi. Ayniqsa, o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olish, uning ovoz imkoniyatlarini ilmiy asosda rivojlantirish va o'z-o'zini tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish zamonaviy metodlarning muhim jihatlaridan biridir. Nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarning uyg'unlashuvi vokal ta'limining sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qiladi. Bunday integratsiya:

- milliy vokal an'analarini saqlagan holda zamonaviy ijrochilik uslublarini rivojlantirish;
- talabalarning individual imkoniyatlarini ochish va ularning ijodiy salohiyatini kengaytirish;
- vokal ta'limini xalqaro standartlar darajasiga yaqinlashtirish kabi imkoniyatlarni yaratadi.

Shu bilan birga, ushbu jarayonda metodik muvozanatni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi. Agar zamonaviy metodlar ustuvorlik qilib, an'anaviy uslublar yetarlicha e'tiborga olinmasa, milliy ijrochilik xususiyatlarining yo'qolish xavfi yuzaga keladi. Aksincha, faqat an'anaviy yondashuv bilan cheklanib qolish esa zamonaviy ta'lim talablariga javob bermaslikka olib kelishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, vokal ta'limida integratsiyalashgan yondashuvni ishlab chiqish va uni ilmiy asosda qo'llash zarur hisoblanadi. Bunda an'anaviy tajribani saqlab qolish bilan birga, zamonaviy pedagogik innovatsiyalarni maqsadga muvofiq ravishda joriy etish vokal ta'limining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Xulosa (Conclusion). Xulosa qilib aytganda, vokal ta'limida an'anaviy uslublar va zamonaviy pedagogik metodlarning uyg'unligi samarali va istiqbolli yondashuv sifatida namoyon bo'ladi. An'anaviy vokal maktablari ijrochilikning badiiy va milliy asoslarini mustahkamlasa, zamonaviy metodlar ushbu asosni yangi pedagogik texnologiyalar bilan boyitadi hamda ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

² Qodirov R. *Musiqqa ijrochiligi va an'analar*. Toshkent, 2017

Shu jihatdan qaralganda, ularning integratsiyasi vokal ta'limining mazmunini kengaytirib, uni zamon talablariga moslashtiradi. Mazkur uyg'unlashuv natijasida nafaqat ijrochilik mahorati, balki talabalarning ijodiy fikrlashi, mustaqil ishlash ko'nikmalari va o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatlari ham shakllanadi. Ayniqsa, individual yondashuv va innovatsion vositalarning qo'llanilishi har bir ijrochining o'ziga xos vokal imkoniyatlarini ochishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, milliy vokal an'analarining saqlanib qolishi madaniy merosning uzluksizligini ta'minlovchi muhim omil sifatida ahamiyat kasb etadi.

Vokal ta'limi tizimida innovatsion texnologiyalarni milliy an'analar bilan uyg'unlashtirish masalasini yanada chuqur o'rganish zarur. Xususan, raqamli platformalar, sun'iy intellekt asosidagi tahlil vositalari va masofaviy ta'lim imkoniyatlarini vokal o'qitish jarayoniga moslashtirish ilmiy va metodik jihatdan asoslab berilishi lozim. Shu bilan birga, an'anaviy ijrochilik maktablarining eng samarali jihatlarini zamonaviy ta'lim tizimiga integratsiya qilish bo'yicha kompleks metodik tavsiyalar ishlab chiqish muhim vazifa sifatida qolmoqda. Vokal ta'limida an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarning uyg'unligi nafaqat bugungi kun ehtiyojlariga javob beruvchi, balki kelajak rivojlanish yo'nalishlarini belgilovchi muhim pedagogik tamoyil sifatida baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduqodirov A. Musiqa pedagogikasi asoslari. Toshkent, 2018.
2. Karimov B. An'anaviy ijrochilik maktablari. Toshkent, 2015.
3. Qodirov R. Musiqa ijrochiligi va an'analar. Toshkent, 2017
4. Abdullayev N. Musiqa ta'limida innovatsion yondashuvlar. Toshkent, 2020
5. Абдуллин Э. Б., Николаева Е. В. Теория музыкального образования. - Москва: Академия, 2004.
6. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики. - Санкт-Петербург: Лань, 2007.
7. Yo'ldoshev J. Musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalar. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
8. Hallam S. Music Psychology in Education. - London: Institute of Education, 2006.
9. Levitin D. J. This Is Your Brain on Music. - New York: Dutton, 2006.
10. Omonullayeva D. O'zbek musiqa madaniyati tarixi. - Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2019.